

„A csaj [. . .] összevissza van falcolva”. Argó nyelvi elemek szépirodalmi és publicisztikai szövegekben című dolgozatában Varsányi György egy helyütt írja, hogy bizonyos szavak vizsgálatakor „Sem a szűkebb, sem a tágabb szöveggörnyezet nem segít a pontos jelentés tisztázásában [. . .]: *falcolva*. A csaj meg hülye, mert mindig összevissza van *falcolva* [. . .]” (Nyr. 112 [1988.], 141). Ugyanakkor a *befalcol* igét említi és értelmezi.

A *falcolva* igenév természetesen a *falcol* igére megy vissza, ez pedig a *falc* főnévre, amely német eredetű (l. TESz.: *falc*). A *falcol*-t az ÉrtSz. több jelentésben és jelentésárnyalatban tárgyalja. Ezek rendre összefüggnek a *falc* 'horony, rovátka, bemélyedés' jelentéssel, és különböző ipari tevékenységekkel kapcsolatosak. Az ÉKsz. a *falc* szót is tartalmazza (az ÉrtSz. nem), és ipari, nyomdaipari műszóként való használatából ad három jelentésleírást. — Az ÉrtSz.-ban a *falcol* igekötős alakulatairól és a *falcolás*, *falcoló*, *falcolt* alakulatokról lehet olvasni. A *falcos* 'szélezett, gefalzt' a SzT.-ban van adatolva.

Az idők folyamán — egyebek mellett — egy *fánc* alakváltozat is létrejött, l. a régi magyar nyelvben: *patkó-fánc?* (OklSz.). A nyelvjárások több *fánc* 'horony' adatot és *fáncol*, *fáncolás*, *fáncoló* származékot őriztek s talán még őriznek (l. ÚMTsz.). Bizonyára nyelvjárási eredetű a műszaki (kohászati) nyelvben használatos *fánc* 'sorja' (l. ÉKsz.), amely immár szakszó. A műszaki nyelvben persze jobbára a *falc* járja, hajdan édesapám asztalosmestersége révén ismertem meg én is a *falcgyalu*-t és magát a *falc*-ot meg a *nútgyalu*-t, illetőleg a *nút*-ot (előbbit l. ÚMTsz. *gyalu* a.; utóbbit ÉKsz. *nút*).

Visszatérve a Varsányi közölte *falcolva* szónak az argóban való használatára, állapítsuk meg, milyen a csaj, aki összevissza van falcolva. Ehhez nem szükséges a jelentésváltozások részletes bemutatása, mert kínálja a magyarázatot Moldova György: Bűn az élet . . . című könyvének részlete. Ebben a börtönbe zártak állapotáról tájékoztat: „Talán még nagyobb gondot jelent a nyelés és a falcolás — vagyis hogy az illető felvágja az ereket a karján. [. . .] | — És a falcolás hogy megy? | — Borotvapenge-darabokat csempésznek be [. . .] A legszebb nők egyikének, aki valaha is bekerült ide, centin-ként fel volt vágva a karja, a forradásoktól, varratoktól úgy nézett ki, mint a kötözött sonka. Ha neki nem sikerült pengéhez jutni, egyszerűen felharapott egy régi vágást” (i. m. Budapest, 1988. 70). Ritkított szeddéssel jelöltem, milyen a csaj, aki összevissza van *falcolva*.

Büky László